דמדליא ובסים אוירא ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דר׳ ידקר בחרב סליקא אמתיה דרבי לאיגרא אמרה עליוני׳ מבקשין את רבי והתחתוני׳ מבקשין את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחליץ תפילין ומנח להו וקמצטער אמרה יהי רצון °שיכופו עליונים את התחתונים ולא הוו שתקי רבנן מלמיבעי רחמי שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא] אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי אמרו ליה רבנן לבר קפרא זיל עיין אזל אשכחיה דנח נפשיה קרעיה ללבושיה ואהדריה לקרעיה לאחוריה פתח ואמר אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש אמרו ליה נח נפשיה אמר להו אתון קאמריתו ואנא לא קאמינא בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי יצתה ב"ק ואמרה [1]יבא שלום ינוחו על משכבותם על משכבך מיבעי ליה מסייע ליה לר׳ חייא בר גמדא דאמר רבי חייא בר גמדא אמר ר׳ יוסי בן שאול בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע צדיק פלוני בא אומר להם יבואו צדיקים ויצאו לקראתו ואומרים לו יבא בשלום ינוחו על משכבותם [א]אמר ר׳ אלעזר בשעה שהצדיק נפטר מן העולם שלש כיתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו אחת אומרת לו [א]בא בשלום ואחת אומרת הולך נכחו ואחת אומרת לו יבא שלום ינוחו על משכבותם בשעה שהרשע נאבד מן העולם שלש כיתות של מלאכי חבלה יוצאות לקראתו אחת אומרת [2]אין שלום °אמר ה׳ לרשעים ואחת אומרת לו [3]למעצבה [ב]ישכב ואחת אומרת לו [4]רדה והשכבה את ערלים: **מתני׳** כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה דברי ר׳ מאיר שאמר משום רשב"ג [ב]וחכ"א כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים [ג]מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנים: **גמ׳** אמר ליה אביי לרב יוסף ענייה שבישראל עד עשרים וחמש שנים ומרתא בת בייתוס עד עשרים וחמש שנים אמר ליה [ד]לפום גמלא שיחנא איבעיא להו לרבי מאיר מהו שתשלש תיקו: וחכמים אומרים כל זמן: אמר ליה אביי לרב יוסף אתאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא בההיא פורתא אחילתא אמר ליה אין [ה]כל מדת חכמים כן היא בארבעים סאה טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן אמר רב יהודה אמר רב העיד רבי ישמעאל ברבי יוסי לפני רבי שאמר משום אביו [ג]לא שנו אלא שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידיה גובה כתובתה לעולם ורבי אלעזר אמר אפילו שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים מתיב רב ששת [ד]ב"ח גובה שלא בהזכרה היכי דמי אי דלא נקט שטרא במאי גבי אלא דנקיט שטרא וב"ח הוא דלאו בר אחולי הוא הא אלמנה אחילתא הוא מותיב לה והוא מפרק לה [ה]לעולם דלא נקיט שטרא והכא במאי עסקינן כשחייב מודה והאמר ר׳ אלעא שונין [ו]גרושה הרי היא כבעל חוב היכי דמי אי דלא נקיטא כתובה במאי גביא אלא לאו דנקיטא כתובה וגרושה היא דלאו בת אחולי היא הא אלמנה אחילתא הכא נמי כשחייב מודה [ז]אמר רב נחמן בר יצחק תני רב יהודה בר קוזא במתניתא דבי בר קוזא תבעה כתובתה הרי

דמדליא. דאמרינן במסכת מגילה (דף ו.) למה נקראת שמה לפורי שיושבת בראש ההר כציפור: **דעל כמה זימנין לבית הכסא.** דחולי מעיים הוה ליה: **וחלץ תפילין ומנח להו וקא מנער.** לחלוץ ולהניח: **פתח ואמר.** הספד: **אראלים ומצוקים.** מלאכים וצדיקים מצוקי ארץ: **ולא נהניתי בעולם הזה.** [אפילו] לפי טורח שיגעתי באצבע קטנה שלי: **יבואו צדיקים ויצאו לקראתו ויבא בשלום.** ואחר כך ינוחו צדיקים על משכבותם: **הולך נכחו.** בדרך ישרה: **מתני׳ כל זמן שהיא בבית אביה.** והיורשים זנים אותה: **גובה כתובתה.** כשתרצה: **שתעשה טובה.** מנכסי יתומים נותנת לחם ומלח לעניים: **וחכמים אומרים.** לא הוזכרו עשרים וחמש לענין הטובה שתעשה ולא הפסידוה רבנן כתובה וכשהוזכרו עשרים וחמש לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה אבל בבית אביה משתתקה כ"ה שנים מחילה היא: **מתה יורשיה מזכירין כתובתה כו׳.** כלומר נראים למחות על כתובתה בתוך כ"ה שנים: **גמ׳ ענייה שבישראל.** שכתובתה מועטת איבדה לרבי מאיר בטובה שעושה בכ"ה שנים: **ומרתא בת בייתוס.** שהיתה עשירה וכתובתה מרובה תפסיד כתובתה בטובה של כ"ה שנים: **לפום גמלא שיחנא.** המשוי לפי הגמל. אף כאן לפי עושרה טובתה: **מהו שתשלש.** לר"מ דטעמא משום טובה: **שתשלש.** שנחשוב טובתה לחשבון כתובתה לפי חשבון השנים להפסיד לכל שנה אחת מעשרים וחמש בכתובתה אם לא שהתה כ"ה שנים אלא חציין או שלישית או רביעית. תשלש לשון חלוקה לפי חשבון הוא כדתנן (מכות דף ה.) משלשין בממון ואין משלשין במכות: **כל מדת חכמים כן.** העמידוה יתד ולא תמוט: **אבל שטר כתובה יוצא.** בבית דין מתחת ידה: **גובה כתובתה לעולם.** שאילו מחלתה היתה מוסרת להם שטר הכתובה: **שלא בהזכרה.** אם שתק עשרים וחמש שנים ולא מיחה על חובו לא הפסיד בכך: **אלמנה בת אחולי היא.** שנהנית מהן כל השנים הללו וכתובתה אינה מלוה ולא חיסרה בה ממון: **לעולם דלא נקיט.** הלכך דווקא בעל חוב הא אלמנה דלא נקטא שטרא אחילתא׳. ודקשיא לך במאי גביא כשחייב מודה: **שונין.** בעלי ברייתא: **גרושה הרי היא כבעל חוב.** לגבות לעולם שלא בהזכרה דוודאי לא מחלה: **כשחייב מודה.** שלא נתקבלה כתובתה: **בר קוזא.** שם חכם:

ומנח תפילין. ואע"ג שחולי מעיים [ו]פטורין מן התפילין לפי שאין יכולין ליזהר היטב אבל ר׳ היה מנהיג עצמו בקדושה יותר מאחרים והיה יודע היטב ליזהר. מ"ר: **לא** נהניתי אפילו באצבע קטנה. דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ומייתי הא עובדא דרבי: **ומרתא** בת ביתוס עשרים וחמש שנים. אמר לי רבי דהך פירכא ליתא אליבא דבר קפרא דאמר לקמן לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אית לה דלענין כתובה דאורייתא מרתא בת בייתוס ועניה שבישראל שוות אלא אליבא דר׳ יוחנן דאמר דאפילו תוספת אין לה איירי הכא ולי נראה דאליבא דכו"ע איתא להכא אליבא דרבי מאיר איירי ולקמן לא קאי בר קפרא אלא אליבא דרבנן דאמרי גובה כתובתה בבית אביה עד כ"ה שנים והואיל ושהתה כל כך מחלתה ואמר בר קפרא דדוקא מנה ומאתים מחלה אבל תוספת דהויא כמו מתנה בעלמא לא מחלה כמו שאר בעל חוב דלא מחיל אבל לרבי מאיר דמפסדה משום שיש בעשרים וחמש שנה שתעשה טובה כנגד כתובה אין חילוק בין תוספת למנה ומאתים דלפום גמלא שיחנא דאי לא תימא הכי אלא אדר"מ קאי אם כן מדקאמר דתוספת יש לה אלמא לית ליה דלפום גמלא שיחנא אם כן קשה לדידיה אלמנה דכתובתה מנה עד כ"ה שנים ובתולה דכתובתה מאתים עד כ"ה שנים ודומה לי דבר פשוט דאליבא דרבנן קאי לקמן דכולה סוגיא דלקמן איירי אליבא דרבנן: **היכי** דמי אי דלא נקיטא כתובה במאי גביא. תימה אמאי לא דייק כמו כן במתניתין במאי גביא בשלא שהתה כ"ה אלא לאו בנקיטא כתובה וקתני דמחלה בכ"ה וי"ל דאמתני׳ ליכא למיפרך דאיכא למימר דמתני׳ בעידי מיתה והא אליבא דרב קיימא דלדידיה (לעיל פט:) אלמנה גביא בעדי מיתה והא דקאמר אי דלא נקיט׳ כתובה בידה במאי גביא היינו גט דכמאן דכתב ביה מנה ומאתים דמי דלרב (שם) גרושה לא גביא אלא בגט: אמר

מסורת הש"ס

א) בע"י יבא, ב) [נפסוק כתיב תשכבון], ג) שבועות מח., ד) לעיל פט. סוטה יג:, ה) ר"ה יג. מנחות קג:, ו) [חולין קי. ע"ש פירש"י].

תורה אור השלם

1. יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ:
ישעיה נז ב

2. אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְיָ לָרְשָׁעִים:
ישעיה מח כב

3. הֵן כֻּלְּכֶם קֹדְחֵי אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת לְכוּ בְּאוּר אֶשְׁכֶם וּבְזִיקוֹת בְּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה זֹּאת לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן:
ישעיה נ יא

4. מִמִּי נָעָמְתָּ רְדָה וְהָשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים:
יחזקאל לב יט

גליון הש"ס

גמ׳ שיכופו עליונים. עיין בר"ן נדרים דף מ׳ ע"א: שם אין שלום אמר ה׳. נ"ל אלהי (ישעיה נז):

מוסף רש"י

כל זמן שהיא בבית אביה. שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין אותה (לעיל נד.). גובה כתובתה עשרים וחמש שנים. ואם שתקה יתר על כן יום אחד מחלתה וכן תוספת (שם). מתה. אלמנה שלא נטלה כתובתה, יורשיה מזכירין כתובתה. ותובעין וגובין כתובתה, עד עשרים וחמש שנים. ואם עברו כ"ה שנים ולא תבעוה הפסידוה, דהכי תנן כל זמן שהיא בבית אביה, שלא נטלה מזונות מן היתומין, גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם לא תבעה מחלתה (שבועות מח.). לפום גמלא שיחנא. לפי כח הגמל יטעינוהו משא (לעיל סז.) מרבין כמשאו (סוטה יג:). כל מדת חכמים כן היא. מצומצמת (ר"ה יג.). חסר קורטוב. מדה קטנה מאד, אחד מד׳ בששיות בלוג (שם).

תוספות רי"ד

מתני׳ כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם וכ"ז שהיא בבית בעלה גובה כ׳ עד כ"ה שנה שיש בכ"ה שנה שתעשה טובה כנגד כ׳ דברי ר"מ שאמר משום רשב"ג וחכ"א כ"ז שהיא בבית בעלה גובה כ׳ לעולם וכ"ז שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנה מתה יורשיה מזכירים כ׳ עד כ"ה שנה פי׳ כ"ז שהיא בבית אביה שאינה נוגעת בנכסי בעלה גובה כ׳ לעולם בין אם נותנים לה מזונות בין אם אין נותנים לה כ"ז שהיא בבית בעלה וניזונית אם גובה כ׳ עד כ"ה שנה אבל אם עברו כ"ה שנים אבדה כ׳ שיש באלו הכ"ה שנה שיעור שתעשה טובה וג"ה לעניים המחזירים בבתים כנגד כתובה ואינה רשאית ליתן לעניים מנכסי

עין משפט נר מצוה

כט א טוש"ע י"ד סימן שמג סעיף י בהג"ה:
ל ב ג מיי׳ פט"ז מהל׳ אישות הלכה כג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קא סעיף א:
לא ד ה טוש"ע ח"מ סימן צח סעיף א:
לב ו מיי׳ שם הלכה כא סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קא סעי"ד:
לג ז מיי׳ שם טוש"ע שם סעיף א:

תוספות רי"ד (המשך)

ניחא להו ליתמי משום מצוה ואין מחשבים מתנה כלום אלא טעם איבוד כ׳ היא מפני שכ"ז הזמן מחלה להן כתובתה והלכך כ"ז שהיא בבית בעלה וניזונית מנכסיו גובה כ׳ לעולם שזה ששתקה לא מפני שמחלה אלא בעבור מזונותיה שאף אם היה רוצים להגבותה כתובתה לא היתה מקבלת היא כדי שלא תפסיד מזונות וכ"ז שהיא בבית אביה ולא היה זנין אותה שם גובה כתובתה עד כ"ה שנים אבל אם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כ׳ מחלתה ודוקא כשלא היה זונין אותה שם אבל אם היה זונין אותה שם זה ששתקה מפני המזונות שתקה שאפילו אם היה רוצים להגבותה כ׳ היא לא היתה מקבלת שלא תפסיד למזונותיה וכ"כ גם ר"ח ז"ל הא דאמרינן כ"ז שהיא בב"א גובה כתובתה עד כ"ה שנים דוקא בשאינה ניזונית מהם אבל אם היתה ניזונית מהם גובה כ׳ לעולם וכך פי׳ המורה בריש פ׳ אע"פ דאמרן תוספת כתובה ככתובה למאי נ"מ וכו׳ עד כ"ז שהיא בב"א תנן בהנושא כ"ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ"ז שהיא בב"א שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם שהתה יותר מכאן מחלתו וכן כתובה והכא דפי׳ המורה כ"ז שהיא בב"א והיורשים זנין אותה וגם זה פי׳ לר"מ שאין טעמו בעבור מחילה אלא בעבור הטובה שעשת מנכסי יתומים ואם היא בב"א אע"פ שזנים אותה שם אם עשת טובה ממזונותיה שלה הן ואין עולים לה בכתובתה אבל בדברי חכמים דטעמייהו משום מחילה אין לפרש אלא כגון שלא היו זנים אותה. מתה יורשיה מזכירים כתובתה עד כ"ה שנה בפ׳ כל הנשבעים מוקי לה כשנשבעה ומתה שאין אדם מוריש שבועה לבניו מפני שאינו ממון: א"ל אביי לרבה אתא קודם שקיעת החמה גביא כ׳ לאחר שקיעות החמה לא גביא כ׳ בהאי פורתא אחילתי א"ל אין כל מדות חכמים כך היא במ׳ סאה הוא טובל במ׳ חסר קורטוב א"ש. א"ר העיד ר"ש לפני רבי שאמר משום אביו ל"ש אלא שאין שטר כתובה יוצא מתח"י אבל שטר כתובה יוצא מתח"י גובה כ׳ לעולם פי׳ ל"ש שבכ"ה שנים מחלה כתובתה אלא כשאין לה כתובה כגון

במקום שאין כותבין כתובה וסומכים על תנאי ב"ד א"נ שאבדתה אבל אם שטר וכו׳ פי׳ שאילו מחלתה היתה מוסרת להן שטר כתובתה ורי"א אמר אפילו שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אינה גובה אלא עד כ"ה שנה מתיב ר"ש ב"ח גובה שלא (בהכרזה) [בהזכרה] פי׳ אם שתק כ"ה שנים ולא מיחה על חובו לא הפסיד בכך הי"ד אי דלא נקט שטרא במאי גבי אלא דנקיט שטרא וב"ח הוא דלאו בר אחולי הוא הא אלמנה אחילתא היא אינה כלוה ולא חסרה בה ממון אבל בע"ח למה הוא רוצה למחול חובו הוא מותיב לה והוא מפרק לה בשחייב מודה:

יתומים וכל מה שנתנה אנו מחשיבים לה בכ׳ ושיערו חכמים שמה שנותנת בכ"ה שנים עולה לה שיעור כ׳ ובגמרא בעי לר"מ מהו שתשלש אי שאם לא שהתה כ"ה אלא חצי כ"ה משתלשת חציה מהו שתפסיד חצי כ׳ בעבור טובה שעשתה בנכסי בעלה מפסדת לפי חשבון א"ר מתוך שנינו כ"ה שנה כשלא נתנה הטובה כנגד כתובתה דלאו בת גבי׳ היא כלל או מפסדת כתובתה אבל קודם שישלימו הכ"ה שנים דבת גבי׳ היא מתוך שגובה מקצת גובה הכל ואין מחשבין הטובה שעשתה וחכ"א כ"ז וכו׳ פירוש שמה שאמרו הראשונים שבכ"ה שנים מפסדת כ׳ אין הטעם מפני טובה שעשתה דהדיא טובה שנמלה עם עניים